

РЕГІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ РИНОК, ЙОГО СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА

Розглянуто регіональний фармацевтичний ринок з погляду перерахованих класифікаційних ознак, виявлено основні особливості ринку, визначено зв'язок регіонального фармацевтичного ринку з іншими ринками.

Ключові слова: *регіональний ринок, фармацевтичний ринок, лікарські засоби, виробництво медичного призначення, аптека.*

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки України та її регіонів характерний кардинальними змінами в усіх галузях, у тому числі й фармацевтичній, від ефективності функціонування якої залежить здоров'я нації - найвищої цінності держави. У розвитку фармацевтичного ринку та раціональному використанні фармацевтичного потенціалу зацікавлена практично кожна людина, яка усвідомлює, що в сукупності вони не тільки впливають на індивідуальне та суспільне здоров'я, а й визначають якість і рівень життя.

Регіональний ринок є територіальною організацією сфери звернення, відбувається узгодження інтересів виробників і споживачів.

Система регіональних ринків включає споживчий ринок, ринок засобів виробництва, фінансовий ринок, ринок нерухомості, ринок праці, ринок інформації. Взаємозв'язок вхідних у систему регіональних ринків різного типу забезпечується взаємодією суб'єктів ринкових стосунків і елементів продуктивних сил, відтворення яких проходить під впливом регіональних чинників і передумов [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням вивчення регіональних ринків присвячений ряд робіт вітчизняних і зарубіжних авторів. Теорія та концепція регіональних ринків, методи економічної діагностики ринкових процесів, проблеми формування конкурентного середовища та ринкової інфраструктури, закономірності розвитку системи регіональних ринків були досліджені у роботах Р.І. Шнипера, А.С. Новоселова, О.Г. Дмитрієвої, З.М. Мнушко та інших.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є визначення теоретичних основ регіонального фармацевтичного ринку за класифікаційними ознаками.

Викладення основного матеріалу дослідження. А.С. Новоселів дає таке визначення: "регіональний ринок є територіальною організацією сфери звернення, де проходить узгодження інтересів

виробників і споживачів" [2, с. 10]. При цьому регіональний ринок розглядається з позицій процесу виробництва - переплетення численних взаємодій суб'єктів регіональної економіки, виробниками і споживачами різних видів товарів і послуг. Регіональний ринок має відкритий характер і розвинені економічні зв'язки з іншими регіонами країни та світу.

Система регіональних ринків є взаємозв'язаною сукупністю ринків різного типу; їх головна мета - забезпечити ефективний розвиток регіональної економіки.

У вітчизняній економічній літературі 90-х років найбільш розповсюджені отримали підходи, засновані на різних ознаках класифікації регіональних ринків (табл. 1) [2, с.215].

Аналіз регіонального фармацевтичного ринку, з погляду наведеної загальноприйнятої класифікації, показав, що регіональний фармацевтичний ринок може бути класифікований за кожною з перерахованих ознак.

За відтворювальною ознакою регіональний фармацевтичний ринок може бути віднесений до всіх трьох підгруп, оскільки діяльність його учасників пов'язана із забезпеченням потреб населення регіону в лікарських засобах, що є предметом життєво необхідним; на цьому секторі ринку формуються матеріально-речові потоки, при русі ліків і грошових коштів від виробника до кінцевого споживача, через систему посередників (оптова і роздрібна ланки); учасники регіонального фармацевтичного ринку залучені до процесу формування трудових, фінансово-кредитних та інформаційних ресурсів.

За об'єктною ознакою регіональний фармацевтичний ринок може бути віднесений до всіх п'яти підгруп: 1) споживчий ринок - як ринок, на якому як об'єкт купівлі-продажу виступають предмети споживання - лікарські засоби, медичне устаткування; 2) ринок засобів виробництва - як ринок, на якому отримуються витратні матеріали і устаткування виробництва, що є засобом в установах охорони здоров'я; 3) ринок праці - як

Теорія регіональних ринків

№ п/п	Ознаки класифікації	Види регіональних ринків
1.	Відтворювальний	1. Ринки, пов'язані із забезпеченням потреб населення регіону 2. Ринки, пов'язані з формуванням матеріально-речових потоків 3. Ринки, пов'язані з формуванням трудових фінансово-кредитних і інформаційних ресурсів
2.	Об'єктний	1. Регіональний споживчий ринок 2. Регіональний ринок засобів виробництва 3. Регіональний фінансовий ринок 4. Регіональний ринок праці 5. Регіональний ринок нерухомості 6. Регіональний ринок інформації
3.	Просторовий	1. Локальні ринки (міські, районні) 2. Регіональні ринки (обласні) 3. Зональні ринки (міжрегіональні)
4.	Матеріально-речовий	1. Регіональні ринки матеріальних благ 2. Регіональні ринки нематеріальних благ (послуг)
5.	Суб'єктний	1. Регіональні ринки споживачів 2. Регіональні ринки виробників 3. Регіональні ринки проміжних продавців 4. Регіональні ринки держустанов
6.	Економіко-правовий	1. Легальні ринки 2. Нелегальні ринки 3. Напівлегальні ринки

сектор ринку, на якому зайнята велика кількість людей, залучених до процесу надання фармацевтичних послуг населенню; 4) ринок нерухомості - як ринок, на якому можна придбати об'єкти нерухомості (аптеки, складські приміщення); 5) ринок інформації - ринок, при розвитку якого інформація про послуги, що надаються, і товари (ліках, устаткуванні, виробих медичного призначення), що реалізуються, грає велику роль.

За просторовою ознакою регіональні фармацевтичні ринки можуть бути локальними (наприклад, фармацевтичний ринок Чернівецької області), регіональними (наприклад, фармацевтичний ринок Хотинського району) і зональними (наприклад, фармацевтичний ринок України).

За матеріально-речовою ознакою фармацевтичний ринок є:

1. ринком матеріальних благ, на якому реалізуються лікарські засоби й обладнання;

2. ринком нематеріальних благ, на якому реалізуються послуги з правильного підбору

необхідного лікарського засобу.

Суб'єктами регіонального фармацевтичного ринку виступають кінцеві споживачі - пацієнти, які купують лікарські засоби в аптечних мережах, і лікувально-профілактичні установи, які закуповують їх в оптових структурах; виробники лікарських засобів - вітчизняні та зарубіжні;

На цьому секторі ринку, у зв'язку з його високою соціальною значущістю, особливо важлива неприпустимість наявності нелегальних і напівлегальних ринків.

Як впливає з розгляненої класифікації, при визначенні складу товарів, що включаються у сферу регіонального фармацевтичного ринку, виникає проблема неоднозначної відповідності окремих товарів і товарних груп конкретним типам ринків.

Проведений аналіз показав, що регіональний фармацевтичний ринок має свою специфіку і дозволив сформулювати особливості регіонального фармацевтичного ринку.

По-перше, з одного боку, регіональний фармацевтичний ринок Чернівецької області,

певною мірою адміністративний, істотно схильний до впливу державного регулювання. Наголошується, що через високу соціальну значущість товарів (ліків і виробів медичного призначення), які реалізуються на цьому ринку, і послуг, питанням адміністративного регулювання взаємин учасників регіонального фармацевтичного ринку повинна приділятися велика увага. З іншого боку, це ринок конкурентний, і розвивається він на основі ринкових законів, за допомогою досягнення конкурентних переваг. У роботі розглядається конкурентна взаємодія на фармацевтичному ринку наступних учасників: фірми - виробники лікарських препаратів; оптові структури; роздрібний сектор (аптеки, аптечні мережі); державні контролюючі органи, що управляють (Міністерство охорони здоров'я суб'єктів фармацевтичного ринку, фармацевтичні управління, лабораторії з контролю якості лікарських препаратів і виробів медичного призначення); споживачі (лікарі, що призначають лікарські препарати, і пацієнти).

По-друге, регіональним фармацевтичним ринком є елемент соціальної інфраструктури. Це зумовлено, з одного боку, тим фактом, що регіональний фармацевтичний ринок є ринком надання особистих послуг кінцевому споживачу. З іншого боку, на ньому діють інші економічні суб'єкти (лікувально-профілактичні установи), що купують засоби виробництва, якими виступають ліки та вироби медичного призначення, медичне обладнання та витратні матеріали.

По-третє, регіональний фармацевтичний ринок високодохідний, на ньому акумулюються значні грошові кошти, які можуть служити джерелом інвестицій, формуючи умови для інвестиційної привабливості регіону. При цьому в роботі підкреслюється, що фармацевтичний ринок,

будучи високодохідним, чутливий до інновацій і може стимулювати інноваційну активність у регіоні.

По-четверте, пропонуємо розглянути регіональний фармацевтичний ринок з погляду регіональної системи життєзабезпечення населення регіону. Можна виділити чотири блоки регіональної системи життєзабезпечення регіону, а саме: економічний, соціальний, екологічний, ресурсний. Від того, наскільки ефективним буде функціонування регіонального фармацевтичного ринку, залежить економічний блок, що пояснюється збільшенням продуктивності праці за рахунок зниження захворюваності, а також створення нових робочих місць для громадян регіону, зайнятих у сфері надання фармацевтичних послуг. Соціальний блок життєзабезпечення знаходиться залежно від фармацевтичного ринку у зв'язку із забезпеченням всіх, у тому числі і малозабезпечених, громадян необхідними лікарськими засобами і фармацевтичними послугами за рахунок оптимізації державного регулювання на регіональному фармацевтичному ринку. Екологічний блок регіональної системи життєзабезпечення також пов'язаний з фармацевтичним ринком. У зв'язку з цим пропонуємо враховувати ступінь відповідності наявних профільних виробництв, розташованих на території регіону, вимогам екологічної безпеки.

По-п'яте, особливістю регіонального фармацевтичного ринку є його місце в системі регіонального відтворення. Учасники регіонального фармацевтичного ринку - важливі елементи цілісної системи суб'єктів, обслуговуючих відтворювальний процес у регіоні, яка охоплює виробництво, розподіл, обмін і споживання товарів і послуг.

Фармацевтичний ринок пов'язаний з іншими ринками, ці зв'язки представлені на рис. 1 [1].

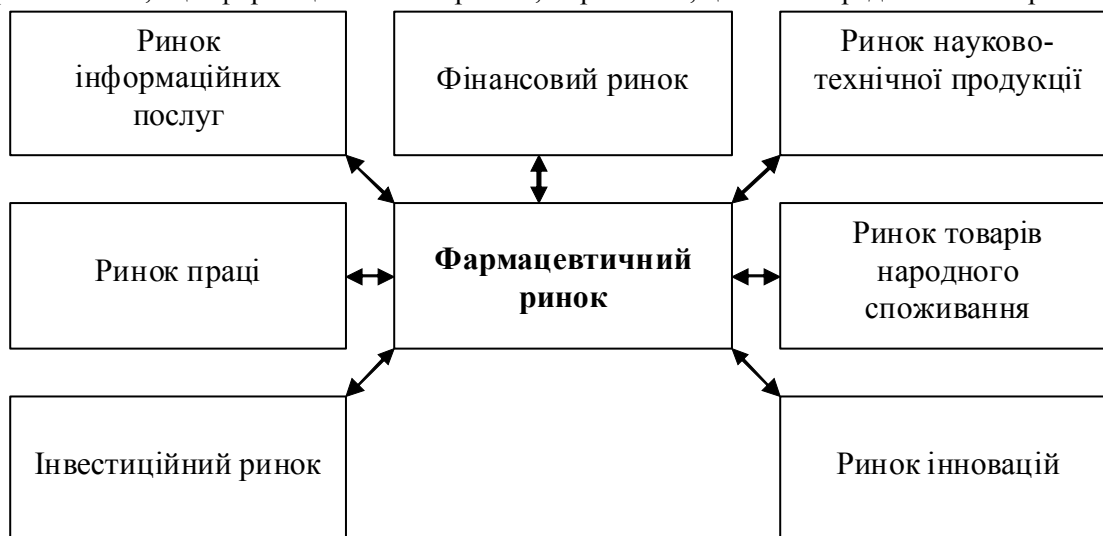

Рис. 1. Зв'язок регіонального фармацевтичного ринку з іншими ринками

Загальний обсяг аптечних продажів в Україні за підсумками I півріччя 2012 р. склав 15 млрд. грн. за 939 млн. упаковок, перевищивши показник за аналогічний період попереднього року на 15% в грошовому і 1,5% в натуральному виразі.

У структурі аптечних продажів у грошовому виразі у всіх регіонах України левову частку складають лікарські засоби - 80-90% при порівняно невисокому внеску інших категорій товарів "аптечної корзини". Лідерами в пайовій частині парафармацевтичної продукції (косметики

і дієтичних добавок) в структурі продажів є Київ і Одеська обл. - сумарно питома вага цих категорій товарів в аналізований період склала 11 і 12% відповідно при середньому показнику по країні на рівні 7%.

У 8 регіонах України - переважно області з найбільшими мегаполісами і Південні регіони - споживання на душу населення товарів "аптечної корзини" перевищує середньоринковий показник, який за підсумками I півріччя 2012 р. склав 328 грн. (Рис. 2) [4].

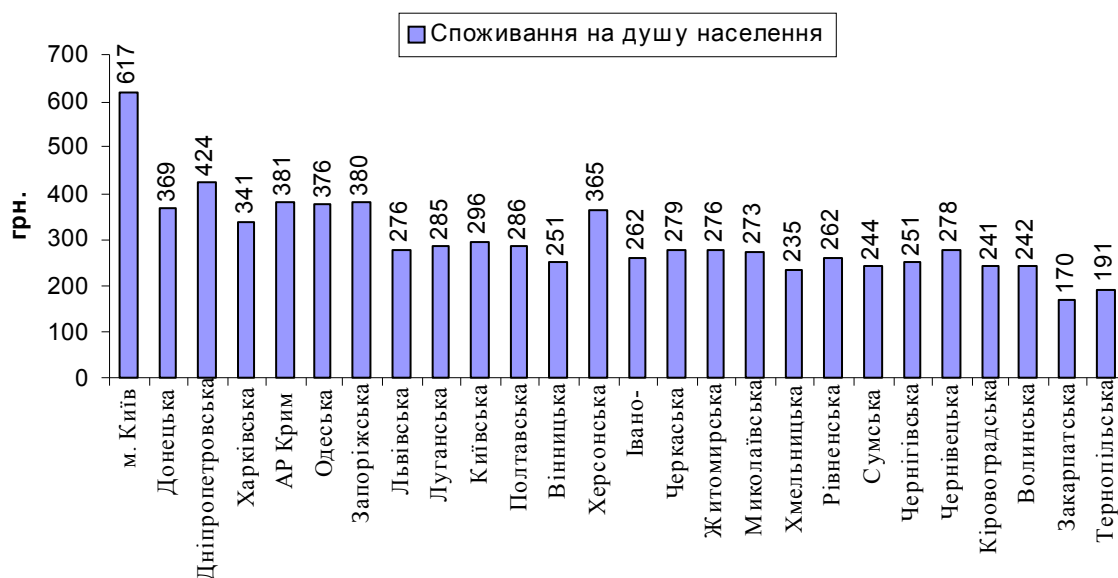

Рис. 2. Обсяг аптечних продажів товарів "аптечної корзини" у грошовому виразі на душу населення в регіонах України за підсумками I півріччя 2012 р. (грн.)

Максимальне значення цього показника традиційно було для столиці - 617 грн., що цілком характерно для мегаполісу з порівняно високими доходами населення на тлі інших регіонів. Крім того, треба враховувати, що показник розраховується на підставі офіційних даних про чисельність населення, а Київ, як відомо, є ключовим центром тяжіння приїжджих - з метою навчання, роботи, туризму та ін. Мінімальний рівень споживання на душу населення аптечної продукції в аналізований період зафіксований для таких регіонів, як Закарпатська і Тернопільська області - 170 і 191 грн. відповідно, що майже удвічі нижче за середньо ринковий рівень.

У цілому по Україні обсяг аптечної реалізації лікарських засобів за підсумками I півріччя 2012 р. склав 12,7 млрд. грн. за 602 млн. упаковок, що на 15,6% більше в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року в грошовому і на 2,6% в натуральному виразі.

В аналізований період у всіх без винятку регіонах у грошовому виразі спостерігалася позитивна динаміка аптечних продаж лікарських

засобів у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року. У натуральних величинах ситуація була менш однорідною - в 6 регіонах (Дніпропетровська, Харківська, Луганська, Київська, Кіровоградська і Волинська області) обсяг роздрібної реалізації лікарських засобів у цей період скоротився. При цьому в окремих регіонах (АР Крим, Херсонська і Чернігівська області) були двозначні темпи приросту обсягу реалізованих упаковок. Ці регіони також проявили себе як одні з найбільш швидкозростаючих за обсягом продажу в грошовому виразі, причому переважно за рахунок значного приросту реалізації в грошовому виразі препаратів українського виробництва.

Нагадаємо, що в цілому на аптечному ринку України в грошовому виразі випереджаючі темпи приросту продажу характерні для лікарських засобів українського виробництва, а в натуральному виразі - для зарубіжних препаратів. У регіональному розрізі спостерігається аналогічне співвідношення динаміки, за деяким винятком. Так, на відміну від загально ринкового тренду, в Черкаській, Житомирській, Рівненській

і Закарпатській областях зарубіжні виробники випередили в аналізованій період українських конкурентів за темпами приросту аптечних продажів у грошовому виразі. Примітно, що в найбільш платоспроможних регіонах аптечних продажів, що є лідерами за обсягом, у грошовому виразі, найяскравіше виражена тенденція до випереджаючої динаміки сегмента українських препаратів у порівнянні із зарубіжними (на відміну від інших регіонів). Можна припустити, що така ситуація спостерігається на тлі загальноринкової тенденції до розвитку потенціалу українських виробників у високовартісному сегменті, продаж цієї продукції в регіонах, підкріплені платоспроможним попитом.

Середньозважена вартість 1 упаковки лікарських засобів за підсумками I півріччя 2012 р. у середньому після аптечного ринку України склала 21 грн., перевищивши показник за аналогічний період попереднього року на 13%. У більшості регіонів динаміка середньозваженої вартості 1 упаковки лікарських засобів наближалася до середньоринкового показника, проте були ті, що "відрізнялися", зокрема Херсонська і Чернівецька області, де цей показник склав лише +1 і +5% відповідно, що було зумовлено випереджаючим приростом обсягу аптечних продажів препаратів низько- та середньовартісної ніші в порівнянні з дорожчими препаратами. А протилежна ситуація в цей період зафіксована, наприклад, у Закарпатській обл., де середньозважена вартість 1 упаковки лікарських засобів підвищилася на 23% на тлі значного приросту продажу високовартісних препаратів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розгляд економічної категорії "фармацевтичний ринок" вимагає всебічного аналізу таких складових: висока соціальна значущість фармацевтичних послуг, що надаються, наявність державного регулювання фармацевтичного ринку, особливості товарної політики у фармацевтичному бізнесі, необхідність обліку специфіки життєвого циклу фармацевтичної послуги та лікарського препарату, розв'язання проблеми просування й оцінки перспективності нового лікарського препарату на фармацевтичному ринку.

Кожен регіон України по-своєму унікальний - відмінності в площі, кількості населення та його добробуті зумовлюють специфіку розвитку його аптечного ринку. Топ-6 з 26 регіонів України генерує половину обсягу аптечних продажів у країні у грошовому виразі. Це Київ, Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Одеська області і АР Крим - регіони з найбільшими містами і Південний регіон, для яких характерні порівняно високі доходи населення на тлі інших регіонів, а

також активне переміщення населення (з метою роботи, навчання і туризму). Для всіх регіонів України I півріччя 2012 р. на аптечному ринку видалося в тому або іншому ступені плідним - у грошовому виразі обсяг роздрібної реалізації лікарських засобів повсюдно продемонстрував позитивну динаміку. У натуральних величинах у цілому по ринку в цей період зафіксований невисокий приріст обсягу аптечних продажів лікарських засобів на рівні +2,6%, проте в регіональному розрізі не всім областям вдалося збільшити кількість реалізованих упаковок фармацевтичної продукції - у 6 регіонах зафіксована негативна динаміка по цьому показнику, а в останніх 20 приріст був представлений у широкому діапазоні.

При розгляді регіонального фармацевтичного ринку необхідно проаналізувати такі основні аспекти: виділення специфічних особливостей регіонального фармацевтичного ринку, розгляд поняття фармацевтична послуга з позиції предмета дослідження та класифікації фармацевтичних послуг.

Список літератури:

1. Донцова Л.В. Вопросы регулирования экономики: основные направления и формы / Л.В.Донцова // Менеджмент в России и за рубежом. - 2000. - №4. - С.13-15.
2. Новоселов А.С. Теория региональных рынков. / А.С. Новоселов. - Ростов-на-Дону: Феникс; Новосибирск: Сибирское соглашение, - 2002. - 448с.
3. Федоренко І.А. Оцінка потенціалу фармацевтичного ринку регіонів України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2010_8/statii/Fedorenko.pdf
4. Helicopter view: аптечные продажи в регионах Украины по итогам I полугодия 2012 г. [Электронный ресурс] // Аптека. - № 30 (851) 6 августа 2012. - Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/154645>

Аннотация

Вадим Гончар

**РЕГИОНАЛЬНЫЙ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИЙ РЫНОК,
ЕГО СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА**

Рассмотрен региональный фармацевтический рынок с точки зрения перечисленных классификационных признаков, выявлены основные особенности рынка, определена связь регионального фармацевтического рынка с другими рынками.

Ключевые слова: *региональный рынок, фармацевтический рынок, лекарственные средства, изделия медицинского назначения, аптека.*

Summary

Vadym Honchar

REGIONAL PHARMACEUTICAL MARKET, ITS ESSENCE AND STRUCTURE

A regional pharmaceutical market is considered from the point of view of the enumerated classification signs, the basic features of market are educed, connection of regional pharmaceutical market is certain with other markets.

Keywords: *the Regional market, pharmaceutical market, medicinal facilities, wares of the medical setting, pharmacy.*